

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – grovt rån

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motpart

SM
f.n. intagen KVA

Offentlig försvarare:
Advokaten SJ

Saken

Grovt rån m.m.

Överklagade avgörandet

Svea hovrätts, avd. 05, dom den 3 september 2014 i mål nr B 6853-14

Yrkande

Jag yrkar att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, dömer SM för grovt rån enligt 8 kap. 6 § brottsbalken och dömer honom till ett väsentligt längre fängelsestraff än det av hovrätten utmätta.

Bakgrund

Åtalet

Åklagaren åtalade SM för grovt rån. Det gjordes gällande att han gemensamt och i samförstånd med annan gärningsman, genom att hugga/sticka målsäganden med kniv i ryggen, magen och bröstet samt ena armen och hota om ytterligare knivvåld stulit målsägandens klocka och armband av inte obetydligt värde. Av huggen/sticken orsakades sårskador och blödning, varvid risk för allvarligare skador och livs avslutande sådana förelåg.

Det gjordes gällande att rånet skulle bedömas som grovt med hänsyn till det våld som utövats, de skador som inträffat och riskerat att inträffa, eftersom SM visat synnerlig råhet samt med hänsyn till omständigheterna i övrigt.

Tingsrättens dom

Tingsrätten dömde SM för rån (samt för två fall av grov stöld, grov vårdslöshet i trafik, olovlig körning, grovt brott, rattfylleri och ringa narkotikabrott) till fängelse i två år och sex månader.

Enligt tingsrätten framgick av den medicinska utredningen att målsäganden enbart fått fem sårskador som läkt även om de inte kommit under behandling och alltså inte varit livshotande eller kan anses som allvarliga.

När det gäller rån brottets rubricering anförde tingsrätten följande.

Den gärning som då ligger SM till last är att han gemensamt och i samförstånd med annan gärningsman genom hot och våld i form av knivhugg tilltvingat sig en klocka och ett armband. Av utredningen framgår inte annat än att det har rört sig om ett tämligen snabbt händelseförlopp och utredningen ger inte stöd för att anse gärningen som särskilt planerad. Våldet har visserligen innefattat hugg med kniv men skadorna har inte varit allvarliga. Tingsrätten anser därför att SM inte kan anses ha visat sådan synnerlig råhet som krävs för att gärningen skall bedömas som grovt rån. SM skall således dömas för rån.

Tingsrätten fann att brottslighetens samlade straffvärde uppgick till två år och sex månader. Med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art kunde någon annan påföljd än fängelse inte komma i fråga.

Hovrättens dom

Åklagaren överklagade tingsrättens dom och yrkade att rångärningen skulle bedömas som grov samt, under alla omständigheter, att fängelsestraffet skulle skärpas.

Hovrätten ändrade tingsrättens dom endas på så sätt att fängelsestraffets längd bestämdes till tre år.

Hovrätten anförde följande.

Hovrätten instämmer i tingsrättens bedömning när det gäller rubriceringen av rånet. Som tingsrätten funnit kan någon annan påföljd än fängelse inte komma i fråga. Vad gäller fängelsestraffets längd framgår det av utredningen att SM och medgärningsmannen följt efter målsäganden en inte obetydlig sträcka. Det framgår vidare att rånet omedelbart inleddes med knivhuggning innan målsäganden haft en egentlig möjlighet att lämna ifrån sig egendom. Även om skadorna inte varit allvarliga och inte heller livshotande har det rört sig om ett flertal knivhugg som träffat magen, ryggen, bröstet och ena armen.

Med hänvisning till dessa förhållanden finner hovrätten att straffvärdet för rångärningen ligger runt 2 år 6 månader. Med beaktande också av den övriga brottsligheten anser hovrätten att fängelsestraffets längd bör bestämmas till 3 år.

Grunderna för mitt överklagande

Enligt 8 kap. 5 § brottsbalken döms den som stjälar medelst våld å person eller medelst hot som innebär eller för den hotade framstår som trängande fara för rån till fängelse i lägst ett och högst sex år. Är ett sådant brott grovt ska enligt 8 kap. 6 § samma balk dömas för grovt rån till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömningen av om ett rån är att bedöma som grovt ska särskilt beaktas om våldet var livsfarligt eller om gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller om han annars visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt utnyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta ställning.

Avgränsningen mellan rån och grovt rån ska göras genom en helhetsbedömning av omständigheterna vid brottet (se bl.a. NJA 2011 s. 466 p. 3; jfr dock NJA 1999 s. 25).

Rättstillämpningen har präglats av en viss återhållsamhet när det gäller att anse rånbrott som grova (jfr NJA 1972 s. 323, NJA 1988 s. 321, NJA 1989 s. 829, och NJA 1999 s. 25).

Med livsfarligt våld och svår kroppsskada avses samma saker som när det gäller dessa uttryck i bestämmelsen om grov misshandel i 3 kap. 6 § brottsbalken (se NJA II 1962 s. 207).

Högsta domstolen har i ett antal fall prövat hur rån som utförts med skjutvapen ska bedömas (se bl.a. NJA 1972 s. 323, NJA 1981 s. 335, NJA 1989 s. 829, NJA 1994 s. 732, NJA 1999 s. 25 och NJA 2002 s. 270). Om hot framställs med hjälp av skarpladdade vapen vid rån mot banker eller andra penninginrättningar eller mot taxiförare är utgångspunkten att rånet ska bedömas som grovt rån (se bl.a. NJA 1972 s. 323 och NJA 2002 s. 270).

Exempel på att gärningsmannen visat synnerlig råhet är att den rånade utsätts för långvarigt frihetsberövande (se NJA 1967 s. 93).

I NJA 1988 s. 321 hade en person tryckt en sönderslagen Coca Cola-flaska nedanför halsen på en kassörska, samtidigt som han tog en bunt sedlar i den öppna kassalådan. Den sönderslagna flaskan utgjorde ett farligt tillhygge, som hade kunnat förorsaka kassörskan allvarlig skada. Någon skada orsakades dock inte. När kassörskan grep tag i flaskan, släppte rånaren den omedelbart och sprang sin väg. Vid en samlad bedömning fann Högsta domstolen inte att gärningsmannen visat synnerligen råhet eller att han på ett hänsynslöst sätt utnyttjat annans skyddslösa ställning, varför rånet inte bedömdes som grovt rån.

I NJA 1999 s. 25 trängde ett antal personer sig in i en villafastighet där endast en 18-årig pojke befann sig. De band ihop hans händer och fötter samt hotade honom med en pistol, varefter de genomsökte huset. Den pistol som användes var ett kombinerat gas, skräm- och signalvapen och enligt domstolarna var inte annat visat än att vapnet var oladdat. Högsta domstolen uttalade att situationen för målsäganden helt visst måste ha varit skrämmande. Våldet som utövats mot honom var emellertid inte livsfarligt eller särskilt rått. Inte heller hotet var särskilt kvalificerat. Högsta domstolen hänvisade till att viss återhållsamhet gäller när det avser att rubricera rån som grovt och fann att rånet inte var att anse som grovt.

I NJA 2011 s. 466 överfölls en person på gatan av tre personer och tvingades, sedan hans fickor genomsökts, under hot att uppe sin adress, varefter han fördes till sin bostad där han hålls frihetsberövad under hotfulla och skrämmande former medan bostaden genomsöktes. Rånet utfördes på ett metodiskt sätt och med likgiltighet för målsägandens situation. Ovissheten om det fortsatta händelseförloppet ansågs ha varit särskilt skrämmande för målsäganden. Vid en allsidig bedömning av samtliga omständigheter fann Högsta domstolen att brottet skulle bedömas som grovt rån.

Min bedömning

Om gärningsmannen hugger eller sticker ett rånoffer med kniv torde inte sällan våldet bedömas som livsfarligt eller så har svår kroppsskada tillfogats offret. Dessa omständigheter är emellertid inte för handen i detta fall.

Av betydelse för bedömningen av huruvida det här aktuella rånbrottet ska bedömas som grovt är enligt min uppfattning i första hand huruvida SM har visat synnerlig råhet. Om så inte befinns vara fallet bör gärningen med hänsyn till övriga omständigheter vid brottet bedömas som grovt rån. Avgörande för denna bedömning bör främst vara att rånet inleddes, helt oprovocerat, av att SM högg målsäganden med kniv flera gånger i bl.a. rygg och buk. Fem knivhugg träffade honom. Hans mobiltelefon skyddade honom mot ett knivhugg i bröstet. Enligt vad hovrätten funnit utrett högg SM målsäganden med en morakniv. SM utdelade knivhuggen omedelbart efter det att han sagt till målsäganden att ge honom sina smycken. Målsäganden hade således inte någon möjlighet att undkomma knivhuggen genom att lämna ifrån sig sin egendom. Till detta kommer att det var två gärningsmän, att dessa följt efter målsäganden en inte obetydlig sträcka samt att SMs medgärningsman plockade av målsäganden klocka och armband allt medan SM knivhögg målsäganden.

Av i målet åberopat rättsutlåtande framgår bl.a. följande. Skadorna – sårskador på bröstkorgen, buken, ryggen och vänster överarm – har inte varit livshotande. Risken för framtida kroppsliga men till följd av skadorna bedöms som små. Sårskadorna syddes och häftades ihop. Därefter fick målsäganden kvarstanna på vårdavdelningen för observation. En särskild frågeställning var, enligt

rättsutlåtandet, om knivhuggen kunde ha medfört allvarigare och livshotande skador om dessa gått djupare eller strax intill. Om sårskadan på bröstkorgen gått igenom lungsäcken och in mot lungan kunde det medfört livshotande skador. Det går emellertid inte att ur tillgängliga handlingar avgöra exakt mått (cm) hur mycket längre/djupare skadan skulle ha varit i så fall. Om sårskadan i buken hade gått igenom bukhinnan kunde tjocktarmen ha skadats, vilket hade medfört livshotande skador. Tjocktarmen låg i detta fall strax innanför bukhinnan. Sårskadan bedöms ha gått in mot bukhinnan, men inte skadat eller gått igenom denna. Om sårskadan i ryggen gått djupare kunde livsviktiga organ såsom mjälte, njure och större blodkärl ha skadats, vilket medfört livshotande skador. Det går inte att avgöra exakt mått (cm) hur mycket längre/djupare skadan skulle ha varit i så fall.

Enligt läkaren AV, som hördes vid huvudförhandlingen i tingsrätten, hade målsäganden fem sårskador som behövde sys när han kom till sjukhuset samt var samtliga skador sådana att de skulle ha läkt ut med tiden. Han har också uppgett att knivhugg mot thorax och rygg är potentiellt livshotande i sig.

Även om skadorna i just detta fall blivit förhållandevis lindriga har skadorna på intet sätt varit av bagatellartad natur. En kniv är ett livsfarligt vapen och knivhugg mot bål och rygg är, enligt utredningen i målet, potentiellt livshotande. Vid användande av kniv torde det ofta ligga utom gärningsmannens kontroll hur allvarliga skador som knivvåldet åsamkar offret.

Enligt min bedömning måste det för målsäganden i den utsatta situation han befann sig i ha framstått som synnerligen skrämmande att, helt oprovocerat, motta flera knivhugg, mot rygg, bål och bröst, alldeles oavsett att de uppkomna skadorna senare visade sig vara av lindrig karaktär. Att handlingen upplevs på detta sätt av målsäganden måste också gärningsmannen ha insett. Vidare måste knivhugg av detta slag, typiskt sett, medan de utdelas framstå som livshotande för den utsatte.

Den som hugger någon med kniv för att kunna stjäla personens saker bör enligt min mening anses ha visat sådan råhet som vida går utöver den råhet som ligger i att tillfoga någon de skador och det lidande som alltid uppstår när någon använder våld för att stjäla. Gärningsmannen bör under sådana förhållanden anses ha visat synnerlig råhet. Om så inte skulle befinnas vara fallet bör en sådan gärning ändå anses så allvarlig att den bör bedömas som grovt rån.

Vid rubriceringen bör också beaktas den ändring i 29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken som genomfördes den 1 juli 2010 och som syftar till en straffskärpning för gärningar som inneburit allvarliga angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person, däribland rån och grovt rån (prop. 2009/10:147 s. 41). Högsta domstolen har NJA 2011 s. 89 uttalat att det får

antas att avsikten med ovan nämnda lagändring inte endast varit att påverka straffvärdebedömningen inom givna straffskalor utan också varit att åstadkomma en förskjutning mellan de olika graderna av exempelvis misshandelsbrott, så att något fler fall än tidigare kommer att bedömas som grova brott. Borgeke har i en artikel anført att rånbrott som tidigare har legat på gränsen för att bedömas som grova, fortsättningsvis normalt kommer att bli bedömda som grova rån (Borgeke, SvJT 2011, Straffvärdebedömningen av allvarliga våldsbrott, s. 80).

Beaktande vad som ovan anförts och vid en allsidig bedömning anser jag att den gärning SM har begått ska bedömas som grovt rån enligt 8 kap. 6 § brottsbalken. Vid en sådan utgång bör SM dömas till ett väsentligt längre fängelsestraff än det av hovrätten utmätta.

Vid bedömningen av straffvärdet ska särskilt beaktas att gärningen utgjorde ett allvarligt angrepp på målsägandens liv, hälsa eller trygghet till person.

Skälen för prövningstillstånd

Som framgår ovan har Högsta domstolen tidigare prövat ett antal fall som gäller gränsdragningen mellan rån av normalgraden och grovt rån. Dessa fall har emellertid främst gällt rån som genomförts med hjälp av skjutvapen eller fall där målsäganden utsatts för frihetsberövanden och där händelseförloppet varit utdraget.

Det är angeläget att Högsta domstolen preciserar och vidareutvecklar sin praxis när det gäller under vilka omständigheter ett rån som inte genomförts med hjälp av skjutvapen ska bedömas som grovt, särskilt då rånet, som i detta fall, begås genom knivvåld.

Rångärningar av det slag som är aktuellt i detta fall är inte sällsynt förekommande (se bl.a. Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 30 augusti 2013 i mål B 2099-13).

Sakomständigheterna i målet är väl utredda, varför målet är lämpligt för en prövning i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har hittills inte uttalat sig om hur 2010 års straffmättningsreform ska tillämpas när det gäller straffvärdet för rån och grovt rån (jfr NJA 2011 s. 89, NJA 2013 s. 376 samt NJA 2013 s. 1155). Brottsförebyggande rådet, som på regeringens uppdrag har utvärderat genomslaget av 2010 års reform, har inte kunnat konstatera någon ökning av strafflängderna för rån efter 2010. Utredningen om skärpta straff för allvarliga våldsbrott har i sitt betänkande SOU 2014:18 föreslagit att minimistraffet för grovt rån ska höjas till fängelse i fem år. Utredningen har dock anført att det kan finnas skäl att avvakta med att genomföra förslaget och under ytterligare

en tid följa utvecklingen av praxis för straffmätning av allvarliga våldsbrott. Om det visar sig att 2010 års reform får ytterligare genomslag kan enligt utredningen detta leda till en annan bedömning när det gäller behovet av skärpta minimistaff.

De nya kvalifikationsgrunder i 8 kap. 6 § andra stycket brottsbalken som Utredningen om skärpta straffrättsliga åtgärder mot organiserad brottslighet har föreslagit (SOU 2014:63) har enligt min uppfattning inte någon betydelse för frågan om prövningstillstånd bör meddelas i detta mål. Utredningens förslag remissbehandlas för närvarande.

Sammanfattningsvis skulle en prövning av överklagandet vara av stor vikt för ledning av rättstillämpningen.

Jag delar hovrättens bedömning när det gäller vad som är utrett i målet. Prövningstillståndet kan därför begränsas till att avse hur brottet ska bedömas samt vilken påföljd som bör ådömas den tilltalade.

Bevisuppgift m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd.

Anders Perklev

Hedvig Trost

Kopia till:

Utvecklingscentrum Stockholm

Västerorts åklagarkammare i Stockholm (AM-72901-14)